

Vývoj nezamestnanosti na Slovensku v kontexte regionálnych disparít v rokoch 2001-2011

Angelika ŠVECOVÁ, Eva RAJČÁKOVÁ

Abstract: Labour market in Slovakia has recently gone through significant changes. In summer 2008, the unemployment has decreased to historic minimum from 2001. The dynamics of the labour market inclined to favour of job seekers, consequently the wages were rising and unemployment was decreasing. However, this trend started to change within couple of months at the end of the 2008. The crisis started to unfold in full and many companies announced collective redundancies. By the middle of 2009, the unemployment in Slovakia reached the highest levels in four years. The article is dealing with the study of unemployment, its development and dynamics during the years 2001-2011 and points at the growth of spatial differentiation and regional disparities of unemployment rate in the regions and districts of Slovakia.

Keywords: unemployment rate, regional disparities, Gini Index, Slovakia

Úvod

Nezamestnanosť je prirodzeným fenoménom a sprievodným javom spoločnosti založenej na trhovom hospodárstve. Jej rast vyvoláva nielen vážne ekonomické, ale aj sociálne problémy.

Je výsledkom pretrvávajúcej disproporcie a nerovnováhy medzi ponukou a dopytom pracovných miest. Štruktúrnou nezamestnanosť charakterizuje nesúlad disponibilných pracovných miest s ponukami uchádzačov o zamestnanie, ktorí o tieto miesta z rôznych príčin (najmä kvalifikačno-profesijný nesúlad) neprejavujú záujem. Špecifickým prípadom štruktúrnej nezamestnanosti je *regionálna nezamestnanosť*. Hovoríme o nej vtedy, keď sa protipól voľných pracovných síl nachádza nie v danom, ale bližšom, či vzdialenejšom regióne. Vzniká tým disproporcia medzi veľkosťou a štruktúrou dopytu na jednej a ponuky pracovných miest na strane druhej. Regionálna nezamestnanosť je okrem kvalifikačno-profesijnej štruktúry pracovných síl ovplyvnená aj celým radom ďalších faktorov (poloha a dostupnosť regiónu, demografická štruktúra zdrojov pracovných síl, príjmy obyvateľstva, trhy s bytmi a pod.) (Mihalik, J., 1994).

Hlavnou príčinou rastu nezamestnanosti v súčasnom období je vplyv svetovej hospodárskej a finančnej krízy, ktorá spôsobila pokles dynamiky ekonomického rastu a efektívnej výkonnosti slovenského hospodárstva. Rast nezamestnanosti v SR je zároveň ovplyvnený nedostatočnou väzbou medzi vzdelávacím systémom a potrebami trhu práce, nízkou mobilitou pracovnej sily, znižovaním a nízkou tvorbou nových pracovných miest, nevhodným pomerom medzi sociálnymi dávkami a pracovnými príjmami a nedostatočným využívaním nástrojov aktívnej politiky trhu práce.

Regionálne disparity sú vo všeobecnosti chápané ako „rozdiely v stupni sociálno-ekonomického rozvoja regiónov, ktoré sú dôsledkom jeho nerovnomernosti (Matlovič, R., Matlovičová, K., 2011). Regionálne disparity ako súčasť regionálnej štruktúry sú dôsledkom „rozdielných prírodnogeoграфických podmienok a sociálno-ekonomického potenciálu, pričom vplyv má aj pôsobenie rôznorodých historických a spoločensko-ekonomických faktorov“ (Buček, M., Rehák, Š., Tvrdoň, J., 2010). Pri hodnotení regionálnych disparít sa využívajú rôzne prístupy a metódy v závislosti od cieľa, hierarchickej úrovne observačných jednotiek, výberu kritérií a relevantných indikátorov. Počet uchádzačov o zamestnanie a miera nezamestnanosti sú významné indikátory regionálnych trhov práce, pričom majú výpovednú hodnotu aj pri prístupoch, ktoré preferujú využitie syntetických, resp. komplexných ukazovateľov sociálno-ekonomickej úrovne regiónov pre hodnotenie regionálnej štruktúry (Matlovič, R., Matlovičová, K., 2010, Rajčáková, E., Švecová, A, 2010, Korec, P., Ondoš, S., 2009 a i.).

Cieľom príspevku je preskúmať vývoj a dynamiku nezamestnanosti v rokoch 2001-2011 a poukázať na priestorovú diferenciáciu mier nezamestnanosti s využitím aplikácie Giniho indexu na úrovni krajov a okresov SR.

Dáta a použité metódy

Jedným zo základných ukazovateľov nezamestnanosti je miera nezamestnanosti, vyjadrená ako podiel počtu nezamestnaných (uchádzačov o zamestnanie) a ekonomicky aktívnych osôb.

Na Slovensku sa nezamestnanosť sleduje dvomi spôsobmi zisťovania a to podľa počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie, ktorý mesačne sleduje Úrad práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej „ÚPSVR“) a podľa výberového zisťovania pracovných síl (ďalej „VZPS“) v súlade s metodikou Eurostatu, ktoré štvrťročne zisťuje ŠÚ SR. Metodika ŠÚ SR reálnejšie potvrdzuje počet pracujúcich poberajúcich príjem z práce z celkového počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Na druhej strane údaje ÚPSVR presnejšie vyjadrujú reálne výdavky na úhradu sociálnych dávok v súlade s platnou legislatívou. Rozdiely medzi uvedenými ukazovateľmi tak nepriamo poskytujú informáciu o stave na trhu práce a naznačujú možné „zneužívanie“ sociálnych dávok.

Dáta o počte uchádzačov o zamestnanie pochádzajú z oficiálnych údajov ÚPSVR. Za observačné jednotky boli zvolené jednotky v súlade s platným územno-správnym usporiadaním (SR, 8 krajov a 78 okresov). Pre výstižnejšiu analýzu zmien vo vývoji nezamestnanosti je sledované obdobie rozdelené na dve kratšie obdobia a to roky 2001-2007 – obdobie ekonomickej stability a hospodárskeho rastu a obdobie rokov 2008-2011 – obdobie, v rámci ktorého sa nezamestnanosť vyvíjala pod vplyvom hospodárskej a finančnej krízy.

Pre stanovenie indikátorov predstavujúcich najmarkantnejšie regionálne disparity mier nezamestnanosti sme zvolili aplikáciu Giniho indexu, ktorý môže nadobúdať hodnoty od 0 (absolútna rovnosť) po 1 (absolútna nerovnosť). Pri výpočte sme vychádzali zo vzťahu:

$$G_{ini} = \frac{1}{2n^2\bar{y}} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |y_i - y_j|,$$

kde n je celkový počet observačných (územných) jednotiek, y_i je hodnota sledovaného ukazovateľa v i -tej územnej jednotke, y_j je hodnota sledovaného ukazovateľa v j -tej územnej jednotke a $\bar{y}$ je aritmetický priemer sledovaného ukazovateľa y .

Vývoj nezamestnanosti na Slovensku

Úroveň nezamestnanosti je jedným z hlavných ukazovateľov vývoja ekonomiky. Prijatím úsporného ekonomického balíčka v roku 1999 na Slovensku dochádza k stabilizácii makroekonomických ukazovateľov a postupnému oživeniu rastu ekonomických ukazovateľov. V roku 2001 počet evidovaných nezamestnaných dosahuje viac ako 530 tisíc osôb a miera nezamestnanosti 18,6 % (tab. 1). Noveľou zákona o zamestnanosti v roku 2000 priniesla sprísnenie možností poberania podpory v nezamestnanosti a tiež znížila maximálnu výšku a dobu poberania podpory v nezamestnanosti a umožnila vytvárať pracovné miesta pre dlhodobo nezamestnaných prostredníctvom verejne prospešných prác na základe účelovej dotácie zo štátneho rozpočtu (Černohorská, L., 2006). Ďalej bol vypracovaný a prijatý Národný akčný plán zamestnanosti na roky 2002 a 2003, zameraný predovšetkým na podporu rozvoja podnikania, schopnosti podnikov i zamestnancov flexibilne reagovať na zmeny na trhu, rovnosti príležitosti na trhu práce a celkové zvyšovanie zamestnanosti. Aplikáciou týchto stimulov došlo od roku 2001 k postupnému znižovaniu miery nezamestnanosti (tab. 1). Je potrebné však poznamenať, že došlo len k umelému zníženiu nezamestnanosti a nie k zásadnému riešeniu problému štrukturálneho charakteru nezamestnanosti. Aj keď verejnoprospešné práce môžu napomôcť udržať pracovné návyky, nemožno ich považovať za systémové riešenie, pretože ich skončením zostane problém nezamestnanosti nevyriešený (Jakoby, M., Morvay, K., Pažitný, P., 2000).

V súlade s vyhlásením vlády v roku 2002 v oblasti sociálnej politiky, podpory zahraničných investícií, poskytnutím daňových prázdnin a zásluhou úspešného procesu integrácie Slovenska do EU a NATO sa podarilo na Slovensko „pritiahnuť“ zahraničných investorov a naštartovať ekonomický rast s pozitívnym dopadom na zníženie nezamestnanosti.

Nové nástroje aktívnej politiky trhu práce si vyžiadali prijatie Zákona č.5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý v snahe znížiť dlhodobu vysokú mieru nezamestnanosti vytvoril agentúry podporovateľného a dočasného zamestnávania, zaviedol príspevok na zamestnávanie znevýhodneného uchádzača o zamestnanie a nariadil častejšie návštevy nezamestnaných na úradoch práce, čím sa výrazne obmedzili možnosti realizovať sa na neoficiálnych trhoch práce v zahraničí a súčasne na Slovensku poberať podporu v nezamestnanosti. Prijatie zákona č. 82/2005 o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní prinieslo nahlásenie viac ako 38 tisíc voľných pracovných miest (Paukovič, V., Holovčáková, L., 2008). Vláda prijala nové pravidlá individuálnej štátnej pomoci investorom, kde výška stimulu sa odvíjala od výšky nezamestnanosti v regióne, v ktorom sa investor rozhodol investovať. To všetko malo za následok pokles počtu evidovaných nezamestnaných a miery nezamestnanosti na historické minimum, ktoré v roku 2007 predstavovalo 239939 uchádzačov o zamestnanie a 8,7 % mieru nezamestnanosti (tab. 1).

Vplyv hospodárskej a finančnej krízy v roku 2008 zasiahol celú Európsku úniu, nevynímajúc Slovensko. Situácia na trhu práce sa výrazne zhoršila a mnoho spoločností oznámilo hromadné prepúšťanie zamestnancov. Podľa údajov VZPS ŠÚ SR v roku 2009 na Slovensku kríza pripravila o prácu vyše 130 tisíc ľudí, počet nezamestnaných vzrástol na približne 380-tisíc a miera nezamestnanosti dosiahla 12,7 % (tab. 1). Najvýraznejší pokles ekonomickej aktivity bol zaznamenaný v odvetví priemyslu a služieb, kde prišlo o prácu viac ako 47 tisíc osôb. V tomto období najúčinnnejšími aktívnymi opatreniami trhu práce boli príspevky na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec (umiestnených 30 100 uchádzačov o zamestnanie) a príspevky na udržanie zamestnanosti (udržaných 29 768 pracovných miest) (MPSVR SR, 2009).

Vývoj nezamestnanosti na Slovensku v rokoch 2001-2011 možno rozdeliť na dve obdobia. Prvé obdobie 2001-2007 je charakteristické plynulým poklesom miery nezamestnanosti aj počtu uchádzačov o zamestnanie. Je to obdobie naštartovania a rozvoja ekonomického rastu Slovenska, ktoré sa na trhu práce pozitívne prejavilo takmer 11 % nárastom zamestnanosti a 10,9 % poklesom nezamestnanosti. Druhé obdobie 2008-2011 je naopak poznačené svetovou finančnou krízou a hospodárskou recesiou, znížením počtu pracovných miest a rastom nezamestnanosti. Hodnoty nezamestnanosti sa v roku 2011 pohybovali na úrovni 13,6 %, podobne ako tomu bolo v roku 2004. Počet uchádzačov o zamestnanie sa od roku 2007 zvýšil o takmer 160 tisíc osôb a miera nezamestnanosti vzrástla o 5,6 percentuálnych bodov (% bodov) (UPSVAR 2011).

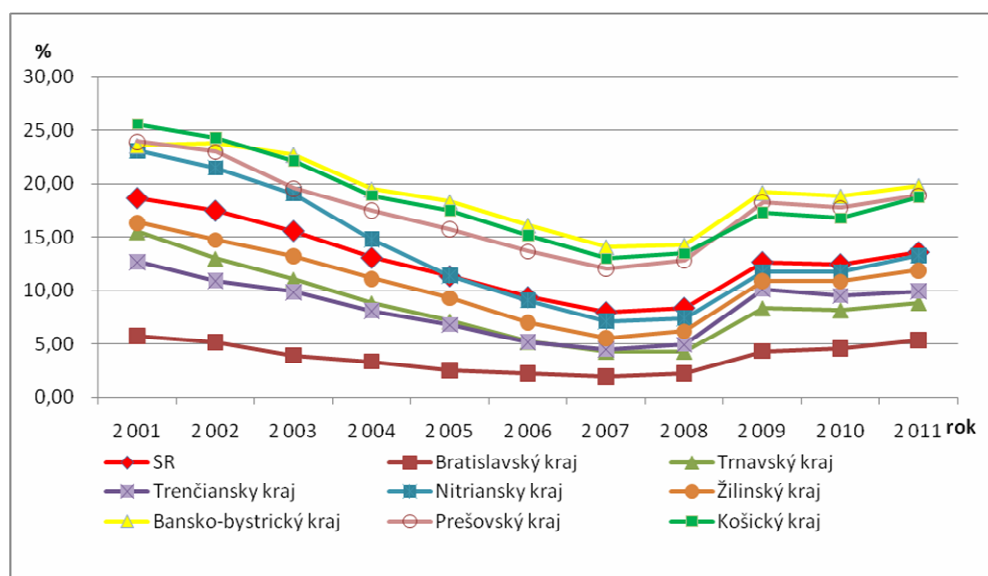
V sledovanom období sa rovnaké trendy vývoja nezamestnanosti, avšak s rozdielnou intenzitou, zachovali aj na úrovni krajov Slovenska. Takmer 100-tisíc uchádzačov o zamestnanie a súčasne aj najvyššia miera nezamestnanosti bola evidovaná na začiatku 21. storočia v Košickom a Prešovskom kraji (tabuľka 1), za nimi nasledovali Banskobystrický kraj a Nitriansky kraj s počtom uchádzačov okolo 85-tisíc a hodnotami miery nezamestnanosti vyššími ako 20 %.

V ďalšom období až do roku 2008 nezamestnanosť rýchlejšie či pomalšie klesala vo všetkých regiónoch Slovenska (tab. 1, graf 1). V roku 2007 miera nezamestnanosti na Slovensku klesla na svoje historické minimum 8 % a počet uchádzačov o zamestnanie sa znížil viac než o polovicu oproti roku 2001, na necelých 240 tisíc osôb. Najvýraznejší pokles sme pozorovali v Nitrianskom kraji, kde sa miera nezamestnanosti znížila až o 16 % bodov, naopak v Bratislavskom kraji klesla len o 3,8 % bodu. V ostatných krajoch Slovenska sa miera nezamestnanosti do roku 2007 zredukovala v rozmedzí od 8,2 % bodu v Trenčianskom kraji po 12,6 % bodu v Košickom kraji (tab. 1). Po prechodnom období ekonomickej stabilizácie Slovenska a nástupe svetovej ekonomickej krízy od roku 2008 opäť zaznamenáme vo všetkých krajoch Slovenska stúpajúci trend počtu evidovaných nezamestnaných a miery nezamestnanosti, aj keď s rozdielnou intenzitou. V Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom a Žilinskom kraji miera nezamestnanosti do konca roku 2011 vzrástla priemerne o 5 % bodov, čo predstavovalo viac než dvojnásobok jej hodnoty z roku 2007 (tab. 1). V Nitrianskom kraji sa miera nezamestnanosti zvýšila o 6,2 % bodu a v roku 2011 dosiahla 13,3 %. Pomalší rast počtu uchádzačov o zamestnanie aj miery nezamestnanosti evidujeme v krajoch s trvale najvyššími hodnotami, ktoré sa v roku 2011 pohybovali od 18,8 % do 19,8 % (Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj).

Tab. 1. Ukazovatele nezamestnanosti (kraje, SR)

Miera evidovanej nezamestnanosti (v %)										
Rok / Kraj	SR	BA	TT	TN	NT	ZA	BB	PO	KE	
2 001	18,6	5,8	15,5	12,7	23,1	16,4	23,6	24,0	25,6	
2 002	17,5	5,2	13,0	10,9	21,5	14,7	23,8	23,0	24,3	
2 003	15,6	4,0	11,1	9,9	19,1	13,2	22,8	19,6	22,2	
2 004	13,1	3,4	8,8	8,1	14,8	11,1	19,5	17,5	18,9	
2 005	11,4	2,6	7,2	6,8	11,4	9,3	18,3	15,8	17,5	
2 006	9,4	2,3	5,2	5,2	9,1	7,0	16,1	13,7	15,2	
2 007	8,0	2,0	4,3	4,5	7,1	5,6	14,1	12,1	13,0	
2 008	8,4	2,3	4,3	5,0	7,4	6,2	14,3	12,9	13,5	
2 009	12,7	4,4	8,4	10,1	11,7	10,9	19,2	18,3	17,3	
2 010	12,5	4,6	8,2	9,5	11,8	10,9	18,9	17,8	16,8	
2 011	13,6	5,4	8,9	10,0	13,3	11,9	19,8	19,0	18,8	
Počet uchádzačov o zamestnanie										
Rok / Kraj	SR	BA	TT	TN	NT	ZA	BB	PO	KE	
2 001	533 652	21 313	46 357	40 931	85 438	60 512	82 012	97 597	99 492	
2 002	504 077	18 351	40 229	36 743	81 910	55 261	81 795	93 409	96 379	
2 003	452 224	14 226	34 224	32 524	70 460	48 731	78 671	83 759	89 629	
2 004	383 155	12 636	27 537	27 596	55 562	40 153	68 927	73 142	77 602	
2 005	333 834	9 810	23 559	23 410	44 241	34 013	63 462	65 102	70 237	
2 006	273 437	8 350	17 411	17 843	34 568	25 361	55 338	55 760	58 806	
2 007	239 939	7 280	14 724	15 750	28 249	20 824	49 680	51 305	52 127	
2 008	248 556	8 120	14 646	16 363	28 881	22 318	49 815	54 650	53 763	
2 009	379 553	15 853	28 128	33 627	46 102	40 351	67 218	78 081	70 193	
2 010	381 209	17 196	27 839	31 970	45 669	40 183	66 844	79 635	71 873	
2 011	399 800	19 417	29 086	33 203	50 344	42 637	68 064	81 880	75 169	

Zdroj: UPSVAR 2001-2011

Graf 1. Miera nezamestnanosti v rokoch 2001-2011

Zdroj: UPSVAR 2001-2011

Nezamestnanosť na regionálnej úrovni

Nerovnomerné rozloženie výrobných kapacít v ekonomike, rozdielne predpoklady územia pre rozvoj súkromno-podnikateľských aktivít a vstup zahraničných investícií, diferencovaná komunikačná vybavenosť a dostupnosť regiónov, rozdielna veková a vzdelanostná štruktúra pracovných síl ovplyvnila priestorovú diferenciáciu miery nezamestnanosti v jednotlivých okresoch Slovenska.

Priemerný počet evidovaných nezamestnaných v okresoch Slovenska dosahoval na začiatku 21. storočia 6 755 osôb, ktorý počas nasledujúceho obdobia hospodárskej prosperity, zvyšovaním ekonomickej výkonnosti a rastom zamestnanosti, poklesol v roku 2007 o viac než polovicu na 3 037 osôb. Nástupom hospodárskej krízy, reštrukturalizáciou podnikov a hromadným prepúšťaním pracovníkov sa počet nezamestnaných opäť zvýšil a v roku 2011 dosiahol v priemere 5 061 osôb. Podobný vývoj zaznamenal aj vývoj miery nezamestnanosti (tab. 2). Na základe skúmania hodnôt mier nezamestnanosti možno konštatovať zvýšenie regionálnych rozdielov v rámci okresov Slovenska. Hodnota variačného rozpätia sa do roku 2007 znížila o takmer 5 bodov, avšak do roku 2011 opäť narástla a takmer dosiahla hodnotu z roku 2001 (tab. 2). Pozitívne je, že v rokoch 2001-2007 sa hospodársky rast pozitívne premietol vo všetkých regiónoch Slovenska, čo sa prejavilo aj vo vývoji miery nezamestnanosti, a to poklesom vo všetkých okresoch. Najvýraznejší pokles nezamestnanosti, o viac ako 15 % bodov, dosiahli okresy ležiace v podunajskom regióne (okresy Zlaté Moravce 19,8 % bodu, Komárno 19,2 % bodu, Nové Zámky 18,5 % bodu, Galanta 16,9 % bodu) a okres Dolný Kubín 16 % bodu. Na základe hodnoty Giniho indexu (tab. 2), musíme však podotknúť, že aj napriek poklesu miery nezamestnanosti vo všetkých okresoch, regionálne disparity v rozložení jej hodnôt sa neustále zväčšovali, čo je odrazom nepretržitého nárastu ekonomických a sociálnych rozdielov medzi „bohatým“ západom a severozápadom a „chudobným“ juhovýchodom a východom Slovenska.

Pokles hospodárskeho rastu v dôsledku zníženia dopytu po výrobkoch a službách po roku 2008 viedol k prudkému zhoršeniu situácie na trhu práce, čo sa prejavilo znižovaním zamestnanosti v dôsledku hromadného prepúšťania vo viacerých ekonomických subjektoch. Hospodárska recesia sa premietla do všetkých okresov Slovenska a jedným z jej prejavov bol rast nezamestnanosti. Najviac zasiahla okresy na východe Slovenska (Kežmarok nárast o 10 % bodov, Sabinov o 9 % bodov, Vranov nad Topľou o 9 % bodov, Spišská nová Ves o 8,5 % bodu, Svidník o 8,5 % bodu, Trebišov o 8,4 % bodu, Rožňava o 8,4 % bodu; UPSVAR 2011), ku ktorým možno priradiť aj okres Štúrovo (o 10 % bodov) (obr. 2).

Na diferencované hodnoty miery nezamestnanosti na úrovni okresov SR, ktoré sa najviac prejavili v roku 2007, poukazuje aj hodnota Giniho koeficientu (tab. 2). Priestorová diferenciácia miery nezamestnanosti vymedzuje na území Slovenska dva subregióny, ktoré je možné ohraničiť pomyselnou líniou juhovýchodno-severovýchodného smeru.

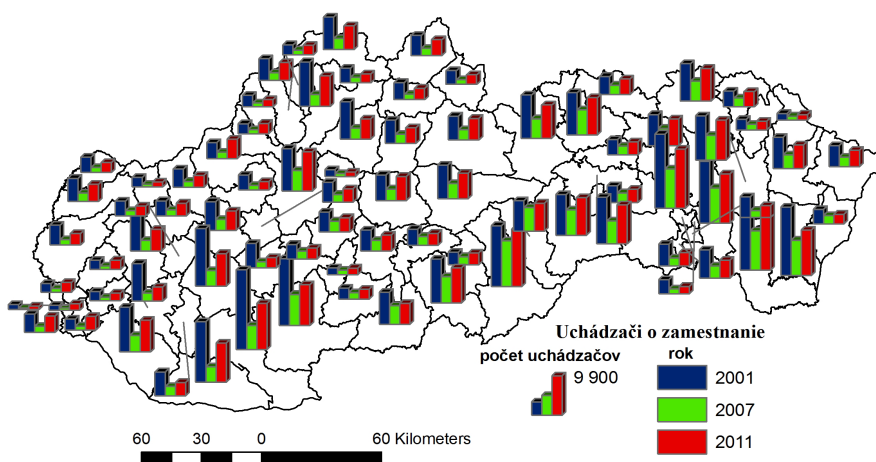
Tab. 2. Ukazovatele nezamestnanosti obyvateľstva okresov Slovenska

Ukazovateľ/ Rok	2001	2007	2011
Priemerný počet evidovaných nezamestnaných *	6 755	3 037	5 061
Priemerná miera nezamestnanosti**	20,8	10,3	16,1
Maximálna hodnota miery nezamestnanosti	37,9	29,3	36,7
Minimálna hodnota miery nezamestnanosti	4,2	1,7	3,7
Variačné rozpätie	33,7	27,6	33,0
Giniho index	0,217415	0,344724	0,25993

* (8) priemer za 78 okresov

** (9) aritmetický priemer mier nezamestnanosti za 78 okresov

Zdroj: UPSVAR

Obr. 1. Počet uchádzačov o zamestnanie v okresoch Slovenska

Zdroj: UPSVAR 2001, 2007, 2011

Prvý subregión nachádzajúci sa smerom na západ od deliacej línie juhozápadno-severovýchodného smeru tvoria hospodársky najsilnejšie okresy Slovenska s diverzifikovanou ekonomickou štruktúrou, komunikačnou infraštruktúrou celoštátneho významu a dobrou dostupnosťou, priaznivou vekovou aj vzdelanosťou obyvateľstva, ktoré už v predtransformačnom období tvorili kostru hospodárskej štruktúry Slovenska a v transformačnom období využili komparatívne výhody pre vstup zahraničných investorov, rozvoj podnikateľského prostredia, tvorbu nových pracovných príležitostí a v relatívne krátkom čase zaznamenali pokrok v reštrukturalizácii hospodárstva s pozitívnym vplyvom na charakter trhu práce. V súčasnosti majú pomerne vyrovnaný charakter regionálnych trhov práce a trvalo dosahujú podpriemernú mieru nezamestnanosti.

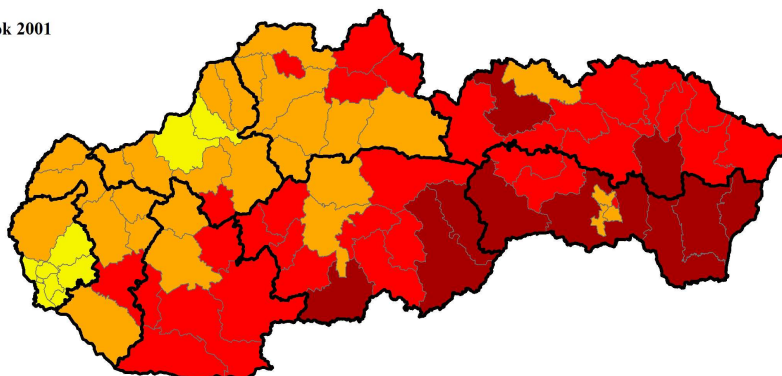
Patria sem okresy Bratislavského, Trnavského, Trenčianskeho a Žilinského kraja (obr. 2), ležiace v západnej a severozápadnej časti Slovenska pozdĺž hlavnej hospodárskej, urbanizačnej a komunikačnej osi Slovenska až po okres Liptovský Mikuláš, ďalej okresy Banská Bystrica, Zvolen a Košice.

Druhý subregión predstavuje oblasť najviac postihnutú nezamestnanosťou a zaberá územie južného, východného a severovýchodného Slovenska. Miera nezamestnanosti v týchto okresoch dlhodobo dosahuje najvyššie hodnoty (okresy Rimavská Sobota, Revúca, Kežmarok, Rožňava, Trebišov, Veľký Krtíš) (obr. 2). Podľa socioekonomickej úrovne ide prevažne o marginálne, prípadne aj prihraničné regióny, s málo diverzifikovanou odvetvovou štruktúrou hospodárstva, zameranou najmä na poľnohospodársku výrobu a nadväznú spracovanie jej produktov, s najnižšou mierou zamestnanosti, najnižšou priemernou mzdou, s dlhodobo najvyššou emigráciou, čo sa negatívne prejavuje v prirodzenej mobilite a následne aj v nepriaznivej demografickej štruktúre obyvateľstva.

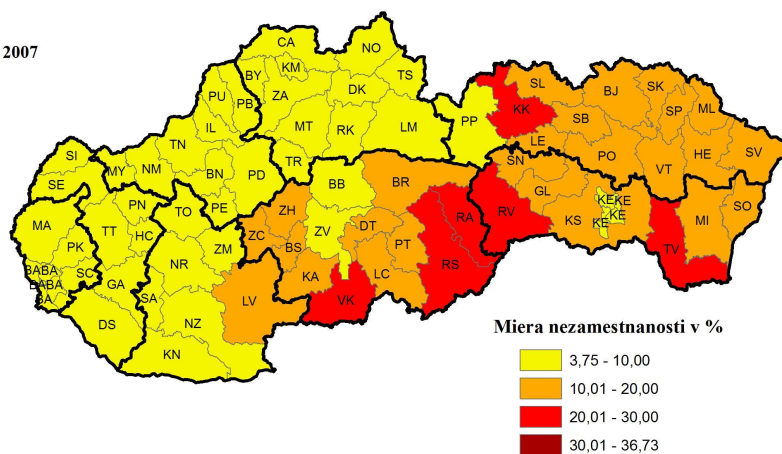
Najvýraznejšie sa toto členenie prejavilo v roku 2007, keď sa na území západnej a severozápadnej časti stredného Slovenska vyprofilovala takmer homogénna oblasť s mierou nezamestnanosti nižšou ako 10 % (obrázok 2).

Ekonomickú a sociálnu silu a vyspelosť západnej časti Slovenska dokumentujú aj regionálne disparity nezamestnanosti v čase hospodárskej krízy. Okresy tejto oblasti si aj napriek nárastu nezamestnanosti, v tomto období zachovali podpriemerné hodnoty miery nezamestnanosti. Naopak, hospodárska recesia ešte výraznejšie odhalila, resp. „vyzdvihla“, ekonomicky najslabšie a najmenej konkurencieschopné okresy Slovenska – Rimavská Sobota, Revúca, Rožňava, Kežmarok – s trvale najvyššími hodnotami nezamestnanosti.

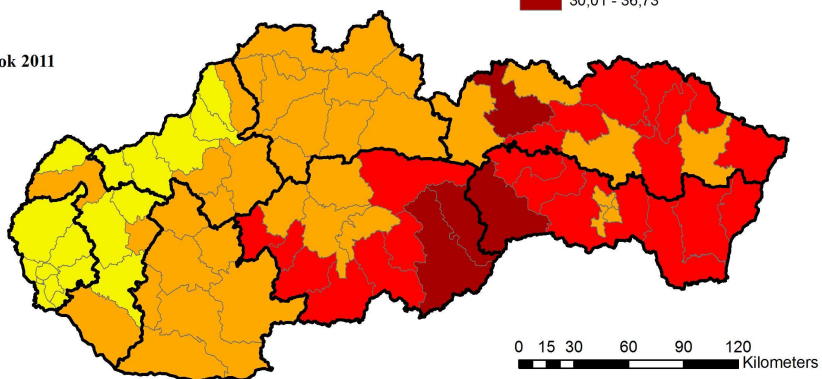
rok 2001

rok 2007

rok 2011

Obr. 2. Miera nezamestnanosti v okresoch Slovenska

Priestorová diferenciácia nezamestnanosti v okresoch Slovenska úzko korešponduje s priestorovou štruktúrou SR, resp. s typológiou a priestorovou diferenciáciou regiónov (okresov) SR podľa rôzneho stupňa rozvoja, ktoré sú vymedzené podľa hodnoty tzv. komplexného ukazovateľa sociálno-ekonomickej úrovne (Rajčáková, E., Švecová, A., 2010). V regiónoch, ktoré podľa uvedenej typológie patria k rozvíjajúcim až dynamicky sa rozvíjajúcim (okresy Bratislavského, centrálnej časti Trnavského kraja a stredného Považia ako aj okresy Nitra, Košice, Banská Bystrica a Zvolen) je miera nezamestnanosti počas celého sledovaného obdobia najnižšia v rámci SR, čo je odrazom potenciálu a komparatívnych výhod, ktoré sa prejavujú aj v pomerne stabilnom charaktere regionálnych trhov práce. Naopak v regiónoch, ktoré v regionálnej štruktúre Slovenska patria k stagnujúcim až zaostávajúcim (okresy južnej časti Banskobystrického, Košického a Prešovského kraja, s výnimkou okresov Poprad, Prešov a mestských okresov Košíc), prichádza k neustálemu prehlbovaniu regionálnych disparít v nezamestnanosti obyvateľstva so všetkými negatívnymi znakmi na regionálnych trhoch práce (zvyšovanie počtu nezamestnaných a miery nezamestnanosti, zvyšovanie podielu dlhodobo nezamestnaných, nesúlad ponukovej a dopytovej stránky trhu práce).

Záver

Vývoj nezamestnanosti na Slovensku v prvej dekáde 21. storočia možno rozdeliť na dve obdobia. Obdobie stabilizácie a hospodárskej prosperity, rastu výkonnosti slovenskej ekonomiky a zamestnanosti obyvateľstva, ktoré nastalo po roku 2001 a prejavilo sa vo všetkých okresoch Slovenska kontinuálnym poklesom miery nezamestnanosti. Pozitívny vývoj bol v roku 2008 prerušený dôsledkami svetovej hospodárskej a finančnej krízy, ktorá priniesla pokles dynamiky hospodárskeho rastu, dopytu po výrobkoch a službách, sprevádzaný prudkým zhoršením podmienok na trhu práce s následným poklesom zamestnanosti obyvateľstva. Kríza zasiahla všetky oblasti života a prejavila sa takmer 7 % priemerným rastom nezamestnanosti vo všetkých okresoch Slovenska. Najvýraznejšie postihla ekonomicky najslabšie a najzraniteľnejšie okresy Juhoslovenskej kotliny a východného Slovenska, ktoré trvale disponujú najvyššími hodnotami nezamestnanosti obyvateľstva. Vývoj a priestorová diferenciácia nezamestnanosti má vplyv nielen na ekonomickú a sociálnu úroveň regiónov, ale úzko korešponduje aj s regionálnou štruktúrou Slovenska.

Z priestorového hľadiska nezamestnanosť odráža ekonomickú a sociálnu úroveň okresov a rozdeľuje územie Slovenska na dva subregióny. Na ekonomicky silnejšiu a sociálne stabilnejšiu západnú a severozápadnú časť so značne diverzifikovanou hospodárskou štruktúrou, s rozvinutou sieťou terciárnych a kvartérnym aktivít, kvalifikovanou a vzdelanou pracovnou silou, dobrou dopravnou dostupnosťou, s dlhodobo nízkou až podpriemernou mierou nezamestnanosti. A na juhovýchodnú a východnú časť, hospodársky slabší región, so slabo diferencovanou odvetvovou štruktúrou hospodárstva, vysokým podielom nízko kvalifikovanej pracovnej sily, slabšou dopravnou dostupnosťou s nízkym podielom zahraničných investorov a najvyššími hodnotami nezamestnanosti počas celého skúmaného obdobia. Analýza regionálnych disparít mier nezamestnanosti na úrovni krajov a okresov SR poukázala na ich diferencovaný vývoj. Pozoruhodné je, že na základe hodnôt Giniho indexu, najmenšie regionálne rozdiely sme evidovali na začiatku sledovaného obdobia, ktoré sa postupne v období stabilizácie a rastu ekonomickej výkonnosti Slovenska prehlbovali až do roku 2007. To potvrdzuje, že na Slovensku sa na jednej strane nachádzajú okresy s veľmi nízkou schopnosťou rozvíjať svoj endogénny potenciál a prispôsobiť sa novým socioekonomickým podmienkam, čo je spôsobené na jednej strane ich špecifickou demografickou štruktúrou s vysokým podielom rómskeho etnika, s nízkou vzdelanosťou štruktúrou a adaptačnou schopnosťou zaradiť sa do trvalého pracovného pomeru a uplatniť sa na trhu práce a na druhej strane s nízkou infraštruktúrnou vybavenosťou a atraktivitou pre vstup nových rozvojových investícií. Tieto okresy počas celého sledovaného obdobia dosahovali hodnoty miery nezamestnanosti nad 20 % (okres Veľký Krtíš, Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Trebišov a okres Kežmarok). Na druhej strane sú tu okresy s vysokou adaptačnou schopnosťou, rýchlo reagujúce na nové ekonomické stimuly, atraktívne pre investorov, s vysoko kvalifikovanou pracovnou silou a nadpriemernou rozvinutou technickou infraštruktúrou. Miera nezamestnanosti v týchto okresoch od roku 2001 poklesla takmer štvornásobne a dosahovala hodnoty menšie ako 4 %. Sú to okresy Bratislavského kraja, ďalej okres Galanta, Trnava, Piešťany, Trenčín, Nitra, Skalica.

Nástupom celosvetovej hospodárskej krízy sa postupne regionálne disparity začali zmierňovať, čo znamená, že hodnoty miery nezamestnanosti sa začali navzájom približovať. Hospodárska kríza sa z hľadiska rastu nezamestnanosti najvýraznejšie neprejavila v okresoch východného a juhovýchodného Slovenska, ktoré trvale dosahovali najvyššie hodnoty miery nezamestnanosti, ale naopak, v relatívne vyspelých a ekonomicky rozvinutých okresoch západného a severozápadného Slovenska. V mnohých z nich sa miera nezamestnanosti v relatívne krátkom časovom období zdvojnásobila.

Literatúra

- Analýza súčasného stavu a vývoja zamestnanosti, riziká vývoja zamestnanosti v ďalšom období, východiská a návrh opatrení pre podporu rastu zamestnanosti a zníženie nezamestnanosti.* MPSVR SR, november 2009. Dostupné na: <<http://rpo.rokovania.sk/hsr/File.aspx/Index/35508>>, [15. 04. 2011].
- BUČEK, M., REHÁK, Š., TVRDON, J. 2010: *Regionálna ekonómia a politika*. Bratislava (Iura Edition), 269 s.
- ČERNOHORSKÁ L. 2006: *Komparace vývoje nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku*. Dostupné na: <www.dspace.upce.cz/bitstream/10195/32228/1/CL576.pdf>, [13. 03. 2011].
- IVANOVÁ, P. 2008: Analysis of unemployment in 1993-2007 and some regional disparities in Slovak and Czech republic. In *Sborník přednášek k mezinárodnímu vědeckému semináři Regionální disparity jejich pojetí, klasifikace a měření*. Ostrava (Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta), 1-12.
- JAKOBY, M., MORVAY, K., PAŽITNÝ, P. 2000: Celkový ekonomický vývoj. In *Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava (IVO – Inštitút pre verejné otázky), 437-471.
- KÁRÁSZ, P. 2009: *Vplyv globálnej ekonomickej krízy na vývoj hospodárstva Slovenska so zreteľom na trh práce*. Bratislava. Dostupné na: <www.euractiv.sk/fileadmin/.../Microsoft_Word_-_PK_studia2.pdf>, [15. 4. 2011].
- KOREC, P., ONDOŠ, S. 2009: Regional structure of the Slovak Republic in the works of Slovak geographers. *Geographia Slovaca*, 26.
- LAUKO, V., KRIŽAN, F., GURŇÁK, D. 2009: Časovo-priestorové aspekty nezamestnanosti na Slovensku v procese ekonomickej transformácie a krízy. In *12. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Brno (MU), 58-65.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. 2011: Regionálne disparity a ich riešenie na Slovensku v rozličných kontextoch. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis, Prírodné vedy, Folia Geographica*, 18, 8-87.
- MIHALIK, J., 1994: Trh práce a sociálne dôsledky ekonomickej reformy v SR. In *Národný akčný plán zamestnanosti na roky 2002 a 2003*. Bratislava (BRADLO). Dostupné na: <http://www.saaic.sk/leonardo/htm_kniznica/pilotne/Narodny_akcny_plan_zamestnanosti_2002_2003.doc>, [10. 4. 2011].
- Nezamestnanosť (štvrtročné štatistiky)*. 2000-2011. Bratislava (UPSVAR), Dostupné na: <http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-stvrtrocne-statistiky.html?page_id=1253>, [1. 2. 2012].
- PAUKOVIČ, V., HOLOVČÁKOVÁ, L. 2008: Nezamestnanosť ako sociálny jav, štruktúra nezamestnanosti, príčiny, dôsledky a riešenia problému v Slovenskej republike. In *Sociálne a politické analýzy*. Košice (UPJŠ Košice, FVS, Katedra sociálnych vied), 2, 166-194.
- RAJČÁKOVÁ, E., ŠVECOVÁ, A. 2010: Regionálna štruktúra Slovenska a regionálna politika v programovom období 2007-2013. In *Geografické poznatky bez hraníc: výber z maďarských a slovenských príspevkov z fyzickej a humánnej geografie*. Košice (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika), 339-362.
- ROSIČ, M., KAŇUK, J. 2009: Vplyv vybraných socioekonomických faktorov na mieru nezamestnanosti na úrovni malých území. *Geografický časopis*, 61(4), 315-335.
- Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/1143/12 Regióny: vývoj, transformácia a regionálna diferenciácia.

Unemployment in Slovak Republic at the Context of Regional Disparities in 2001-2011

Angelika ŠVECOVÁ, Eva RAJČÁKOVÁ

Summary: During the 90s, Slovakia passed over significant restructuring of economy which was associated with social transformation and transition from a centrally planned economy to market economy. High unemployment rate was affected not only by intra-regional potential and lack of foreign capital income but also the growth of economically active population. The relationship between economic restructuring and unemployment has developed asymmetrically. There was relatively massive dismissal within the restructuring process. However, it did not correspond to the creation of new jobs. In 1999, the number of registered jobless in Slovakia reached its historical maximum (535 211 persons) and the unemployment rate increased to 20.8 % (ÚPSVaR). After the 2000, the situation was stabilized by adoption of several economic and social measures and the unemployment rate was progressively reduced.

In Slovakia, the development of unemployment can be divided into two periods during the years 2001-2009. The period of stabilization, economic prosperity and efficiency, employment growth was occurred after 2001. It was positively reflected in continuous decline of the unemployment rate in all districts of Slovakia. This period was interrupted by the global economic and financial crisis, which has brought decline in economic growth in 2008. The result was rapid deterioration in the labor market, the mass job cuts and consequently the unemployment growth. The unemployment rate in the districts of Slovakia has been increased by an average of 7 %. The economically weakest districts of Southern Slovakia Basin and Eastern Slovakia have been most affected and they have had continuously the highest unemployment rates.

The spatial differentiation of unemployment reflects economic level of the districts and divides the territory of Slovakia into two sub-regions. The richer, economically stronger and socially fixed sub-region occupies western and north-western part of Slovakia. The districts of the sub-region have got highly differentiated economic structure, with developed network of tertiary and quaternary activities, good transport accessibility, qualified and educated workforce and low unemployment rate, which, even in times of economic crisis, does not exceed 15 %. The economically weaker districts are situated in southeastern and eastern part of Slovakia. They have got poorly differentiated structure of economy, high rate of low-skilled labor with an unfavorable age structure, worse transport availability with a low share of foreign investments and higher levels of unemployment throughout the whole observed period.

The territorial division was reflected the most in 2007, when nearly homogeneous area has profiled in the territory of west and north-western part of Slovakia with an unemployment rate lower than 10 % (fig. 1).

Regional disparities of unemployment rate have pointed out advanced economic and social position of districts in western part of Slovakia even during the economic crisis. These districts have retained below average values of unemployment, despite an increasing unemployment rate in Slovak Republic. But the economic recession revealed and highlighted the economically weakest districts of Slovakia with the lowest competitiveness, which occupy the regions of Banská Bystrica, Prešov and Košice, with the exception of Banská Bystrica, Zvolen and Košice districts.

Adresy autorov:

RNDr. Angelika Švecová, PhD.
Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
asvecova@fns.uniba.sk

doc. RNDr. Eva Rajčáková, PhD.
Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
rajcakova@fns.uniba.sk